

**“ENERGOINVEST”
RASKLOPNA OPREMA a.d.
ISTOČNO SARAJEVO**

**I Z V J E Š T A J
o poslovanju za period 01.01. – 31.12.2009. godine**

Lukavica, Mart 2010. godine

S a d r Ź a j

1. Ostvarenje osnovnih ciljeva i zadataka	3
2. Realizacija proizvoda i usluga u periodu januar-decembar 2009.godinu	3
3. Ostvarenje plana razvoja proizvodnog asortimana	5
4. Ostvarenje plana investicija u Osnovna sredstva u 2009. godini	9
5. Nabavka materijala, rez. dijelova, opreme izvršenih usluga i dr. u periodu 01.01.-31.12.2009.g.	9
6. Izvještaj o ostvarenoj proizvodnji u 2009. godini	12
7. Izvještaj o poslovanju sektora Kvaliteta za 2009.godinu	19
8. Radna snaga – zaposlenost i zapošljavanje	21
9. Ekonomsko – finansiski pokazatelji poslovanja u 2009.godini	22

1. Ostvarenje osnovnih ciljeva i zadataka

Planirana realizacija za 2009. godinu bila je 3.785.942,- KM, a realizovano je 1.538.684,- KM, što predstavlja 40,64%. Ovako malu realizaciju u odnosu na plan uslovio je nedostatak posla.

Sa velikom mukom došli smo i do ovo malo posla pošto na našim tradicionalnim tržištima skoro da nije bilo nikakvih investicionih aktivnosti. Dosta se radilo na osvajanju novih tržišta ali to je spor i dugačak proces koji će rezultate dati u narednim godinama.

Dosta se radilo na razvoju i poboljšanju proizvodnog asortimana ali i to je, ulog za budućnost pa se u ovoj godini ništa od toga nije moglo realizovati.

Možemo reći da u 2009. godini nismo u potpunosti ostvarili ni jedan od zadatah ili željenih ciljeva zbog nedostatka posla, a bez posla nedostajao je i novac za normalno poslovanje i ostvarenje zadatah ciljeva. Svi problemi koji su nas pratili u poslovanju u 2009. godini iskazani su u narednim poglavljima.

2. Realizacija proizvoda i usluga u periodu januar-decembar 2009. godine

Ostvarena realizacija

KM

Red. broj	F a b r i k a	Ostvareno januar-decembar 2008. godine	Planirano januar-decembar 2009. godine	Ostvareno januar-decembar 2009. godine	Indeks 5:3	Indeks 5:4
1	2	3	4	5	6	7
1.	Proizvodnja prekidača i postrojenja	979.596,-	1.365.019,-	569.574,-	58,1	41,7
2.	Proizvodnja mjernih transformatora	1.660.819,-	2.194.363,-	709.026,-	42,7	32,3
3.	Proizvodnja ELPO	83.219,-	96.346,-	54.613,-	65,6	56,7
4.	Usluge – ostalo	629.149,-	130.214,-	205.471,-	32,7	157,8
1-4.	U K U P N O:	3.352.783,-	3.785.942,-	1.538.684,-	45,9	40,6

Ostvarena realizacija u periodu januar – decembar 2009. godine u odnosu na isti period prethodne godine je manja za 45,9%, uz istovremeno nizak procenat ostvarenja u odnosu na godišnji plan 40,6%. Visok stepen negativnog odstupanja u odnosu na plan (izuzimajući izvršene usluge) prisutan je kod svih dijelova proizvodnje.

Najveću realizaciju ostvarila je proizvodnja transformatora u iznosu od **KM 709.026,00** ili **46,1%** ukupne realizacije. Procentualno učešće ostale proizvodnje u ukupnom ostvarenju u izvještajnom periodu je kako slijedi:

- Proizvodnja prekidača i postrojenja 37,0%
- Proizvodnja ELPO..... 3,5%
- Usluge-ostalo 18,8%

Od ukupno ostvarene realizacije u iznosu od **KM 1.538.684,-** ostvarenje na tržištu BiH iznosi **KM 579.232,-** ili procentualno **37,6 %**, a na ostala tržišta otpada iznos od **KM 959.452,-** ili procentualno **62,4%**.

Na ostvarenje u odnosu na plan uticali su brojni faktori kao:

- Izuzetno jaka konkurencija svjetskih proizvođača elektroopreme ;
- Zaostajanje u razvoju naše opreme u odnosu na svjetsku konkurenciju, posebno na srednjenaponskim nivoima;
- Sporost i kašnjenje već započetih programa razvoja;
- Reklamacije na isporučenu opremu koje veoma negativno utiču na ukupan renome firme i prodaju naše opreme, rezervnih dijelova i servisnih usluga;
- Nelojalna konkurencija (nuđenje opreme po damping cijenama od strane konkurencije);
- Eliminacija naših ponuda na tenderima i pored povoljnije cijene u odnosu na konkurenciju na bazi zahtjeva kupca za "specijalne reference" (isporuka na određena područja, referens liste, garantni period, bankarske garancije, subjektivne ocjene i drugo);
- Indirektno nuđenje naše opreme, rezervnih dijelova i servisnih usluga preko drugih trgovačkih ili inženjerskih firmi zbog onemogućenosti direktnog nuđenja kupcu iz razloga zaostalih i neplaćenih doprinosa za zdravstveno i penzijsko-invalidsko osiguranje;
- Nepovoljni makro – ekonomski uslovi privređivanja (visoka fiskalna izdvajanja, visoke kamate i nepovoljni ostali uslovi kreditiranja, nezaštićenost domaće proizvodnje i sl.).

U periodu januar – decembar **2009.** godine obrađeno je i potencijalnim kupcima dostavljeno ukupno **227** ponuda u ukupnoj vrijednosti od **KM 32.493.457,-**. Uspješnost procesa nuđenja posmatran kroz odnos broja datih i prihvaćenih ponuda je izuzetno visok (**33,3%**), ali ovaj podatak je relativan. Naime, procenat ugovorenosti u odnosu na ukupnu vrijednost ponuda je izuzetno nizak i iznosi svega **12,5 %**, a iz čega se može zaključiti da su uglavnom prihvaćene ponude manjih vrijednosti.

Generalno gledajući, možemo konstatovati da su kupci najviše interesa pokazali za transformatore (uglavnom srednjeg i visokog napona), odvodnike prenapona i izolatore, kao i metalom oklopljena postrojenja, a manje su se tražili SF6 prekidači. Analizirajući ostvarenu realizaciju zadnjih godina smatramo da bi trebalo ponovo preispitati postojeći proizvodni program sa stanovišta eventualnog eliminisanja onih aparata za kojima nema potražnje na tržištu.

Ugovorena realizacija

KM

Red. broj	F a b r i k a	Ugovoreno u periodu januar – decembar 2008.g. sa prenosom iz 2007.god.	Ugovoreno u periodu januar – decembar 2009.g sa prenosom iz 2008.god.	Indeksi 4:3
1	2	3	4	5
1.	Proizvodnja prekidača i postrojenja	1,225.185,-	4,170.868,-	340,4
2.	Proizvodnja mjernih transformatora	1,791.332,-	3.214.869,-	179,5
3.	Proizvodnja ELPO	124.799,-	210.777,-	168,9
4.	Usluge – ostalo	629.149,-	136.158,-	21,6
1-4.	U K U P N O:	3,770.465,-	7.732.672,-	205,1

U periodu januar – decembar **2009.** godine ugovorena je (**sa prenosom iz 2008. godine**) prodaja gotovih proizvoda, rezervnih dijelova , servisnih i ostalih usluga u ukupnoj vrijednosti od **KM 7,732.672,-** , a što je u odnosu na isti period prethodne godine više za 205,00%.

Ukupna ugovorena prodaja (**bez prenosa iz 2008. godine**) u izvještajnom periodu iznosi **KM 7,334.619,-** sa procentualnim učešćem fabrika kako slijedi:

- Proizvodnja prekidača i postrojenja..... **53,6 %**
- Proizvodnja transformatora..... **42,2 %**
- Proizvodnja ELPO..... **2,3%**
- Usluge – ostalo..... **1,9%**

U cilju marketinško-promotivnih aktivnosti na promociji preduzeća i proizvoda iz našeg proizvodnog asortimana tokom 2009. godine učestvovali smo na :

- 29. Savjetovanju CIGRE Srbija 2009., koje je okupilo naučne i stručne radnike, organizacije iz oblasti nauke, elektroprivrede i elektroindustrije, koji su kroz pisane referate i sveobuhvatnu stručnu raspravu dali svoj doprinos u rješavanju aktuelnih problema vezanih za rad i razvoj elektroenergetskog sistema i elektroindustrije kod nas. Na savjetovanju je predstavljen referat iz oblasti visokonaponskih mjernih transformatora (Milorad Opačić).

Sklopili smo još jedan agentski ugovor o poslovnoj saradnji zaključen sa firmom “Al-Hajri International Trading & Contracting Group” iz Kuvajta, definisali smo međusobno poslovno sudjelovanje u okviru zajedničkog nastupa, obradi, pripremi, organizaciji i zajedničkom učešću u svim poslovima iz domena djelatnosti E-RAOP a.d., a koji će biti obuhvaćeni investicionim programima u zemljama Vijeća za saradnju u zalivu-G.C.C. (Kuwait, Saudijska Arabija, Katar i drugim). Konkretno rezultate i mogućnost eventualnih dobijanja prvih poslova očekujemo u narednom periodu.

3. Ostvarenje plana razvoja proizvodnog asortimana

3.1. Grupa za razvoj statičkih aparata

Red. br.	Naziv projekta	Urađ.do decembra 2009.g.	Plan.sredstva za realizaciju projekta (KM)	Utrošeno do decembra 2009. (KM)	Potrebna sredstva za realizaciju projekta (KM)
1.	Nova EMJ za KNT	Urađena kompenzaciona prigušnica	10.000	1.000	9.000
2.	Optimizacija IST 123	Optimizacija izol.sistema	20.000	5.000	15.000
3.	Optimizacija IST 245	Optimizacija izol. sistema na torus.dijelu	30.000	4.500	25.500
4.	Novi proizvod CTI 245	Usaglašen sastav smješe za izol. rastoj.za niske temperature	40.000	500	39.500
5.	Novi proizvod KNT 72,5	Kupljeni KD (3 komada)	12.000	1.000	11.000
6.	Novi proizvod KNT 145	-	15.000	-	15.000
7.	Novi proizvod KNT 170	-	17.000	-	17.000
	Ukupna sredstva		144.000	12.000	132.000

1. Elektromagnetna jedinica (EMJ) za kapacitivne naponske transformatore

Na tržištu su naši kapacitivni naponski transformatori najvećih dimenzija u težine zbog velike i teške elektomagnetne jedinice (EMJ).

Zbog toga je planiran razvoj nove elektromagnetne jedinice smanjenih dimenzija i težine koja bi smanjila realnu cijenu transformatora i odgovorila zahtjevima tržišta.

Za novu EMJ nabavljena su jezgra i urađeni namotaji za kompenzacionu prigušnicu.

Izvršen je proračun i urađena dokumentacija za magnetno jezgro naponskog međutransformatora 23/V3/0,1/V3kV. Dokumentacija je predate proizvodnji (sa dimenzijama i specifikacijom limova), ali proizvodnja nije poručila limove od fabrikacije po datoj specifikaciji.

Potrebno je napraviti dokumentaciju za novi kazan smanjenih dimenzija sa sekundarnom priključnom kutijom koja odgovara zahtjevima tržišta i najboljim rješenjima konkurentskih firmi. Realizacija razvoja nove EMJ objektivno kasni zbog nedostatka konstruktora i štrajka koji je prekično usporio, odnosno zaustavio sve započete aktivnosti.

2. Optimizacija inverznog strujnog transformatora IST 123

Planom razvoja za 2009. godinu predviđena je optimizacija strujnog transformatora IST 123 (IST 123-2 i IST 123-2T), zbog smanjenja dimenzija, težine, konkurentnosti, poboljšanja konstrukcionih rješenja i pojeftinjenje proizvoda.

Izvršena je optimizacija izolovanog sistema (na torusnom dijelu), ali nije izvršena rekonstrukcija izolatora, glave i sekundarne priključne kutije. Zbog konkurencije, uštede ulja i boljeg dizajna, pravo rješenje za glavu transformatora je siluminski odlivak, za čiju proizvodnju postoji potencijalni kooperant (Fabrika kompresora Doboj). Dokumentacija za novu glavu nije urađena zbog štrajka i odliva inženjerskog kadra.

Novu sekundarnu kutiju treba konstruisati prema zahtjevu tržišta i rješenjima konkurencije i to tako da bude primjenljiva za sve transformatore iz proizvodnog programa. Dokumentacija za novu sekundarnu priključnu kutiju nije urađena iz naprijed navedenih razloga.

3. Optimizacija inverznog strujnog transformatora IST 245

Realizacija plana za optimizaciju transformatora IST 245 je skromna zbog naprijed navedenih razloga. Izvršena je optimizacija izolacionog sistema u torusnom dijelu, ali nije izvršena rekonstrukcija izolatora, glave i sekundarne priključne kutije zbog štrajka i nedostatka inženjerskog kadra.

4. Inverzni strujni transformator sa SF6 izolacijom CTI 245

Razvoj ovog transformatora planiran je prvenstveno zbog ruskog tržišta.

Program nije realizovan jer je došlo do zastoja aktivnosti nakon izrade prototipa transformatora CTI 123 za rusko tržište zbog neobavljenih ispitivanja u Vojnotehničkom institutu Beograd i neobavljenih ispitivanja od strane Rosispitanie.

Ispitivanja nisu obavljena zbog nedostatka sredstava, a neophodna su za potvrdu koncepcije i uspješnosti konstrukcije transformatora CTI 123, što je osnova za osvajanje transformatora CTI 245.

Za transformator CTI 245 izvršena su ispitivanja osnovne konfiguracije izolacionih razmaka za smještu gasa za ekstremno niske temperature ambijenta.

5. Kapacitivni naponski transformatori KNT 72,5

Za novi kapacitivni naponski transformator KNT 72,5 definisani su parametri kapacitivnog djelitelja napona. Isporučena su tri djelitelja napona za izradu prototipova.

Nije urađena dokumentacija za izradu novog porcelanskog izolatora, ali su definisani njegova dužina, prečnik i dužina klizne staze.

Ostale aktivnosti nisu završene zbog nedostatka inženjerskog kadra i štrajka.

6. Kapacitivni naponski transformator KNT 145

Po planu razvoja za 2009. godinu nije ništa rađeno zbog nedostatka inženjerskog kadra, štrajka i rješavanja aktuelnih problema u proizvodnom procesu.

7. Kapacitivni naponski transformator KNT 170

Po planu razvoja za 2009. godinu nije ništa urađeno na ovom projektu zbog nastale situacije sa nedostatkom inženjerskog kadra i štrajka.

8. Ostale aktivnosti

U toku 2009. godine grupa za razvoj bila je angažovana na poslovima koji nisu razvojne prirode ili nisu predviđeni planom razvoja: stalna pomoć proizvodnji pri izolovanju strujnih transformatora serije IST 123 do 420, rekonstrukciji izolacionih sistema strujnih transformatora TPE 11C i TPE 11B, davanja rješenja za nestandardne karakteristike, osposobljavanja VN laboratorije za ispitivanje ferorezonanse na KNT i prenesenih prenapona, pomoć proizvodnji i nabavci pri formiranju tenderske dokumentacije, kontrola komponenti i tehnoloških faza u proizvodnji, pomoć grupi za postrojenja na postrojenju MOVIS i druge aktivnosti.

Napomena:

Obzirom na realnu situaciju u preduzeću zbog nedostatka sredstava, inženjerskog kadra i štrajka plan razvoja mjernih transformatora za 2009. godinu je u smislu realizacije bio nerealan. Problem potrebnih sredstava za razvoj, a posebno problem nedostatka inženjerskog kadra su i nadalje aktuelni, tako da je efikasnost razvoja svedena na nedozvoljeni nivo. Npr. u grupi za razvoj mjernih transformatora nepostoji ni jedan mašinski inženjer, a od elektro inženjera postoji samo jedan inženjer sa iskustvom. Problem nedostatka inženjerskog kadra treba što prije riješiti, jer egzistencija i normalno funkcionisanje fabrike transformatora obzirom na konkurenciju i tržišne zahtjeve je nezamisliv bez pravog razvoja.

3.2. Izvještaj o poslovanju za 2009. godinu
(Grupa za razvoj sklopnih aparata i postrojenja)

Red. Br.	Naziv projekta	Urađeno do dec. 2009.	Potrebno uraditi za realizaciju projekta	Potrebna sredstva za realizaciju projekta
1.	Vakuumski prekidač VPE-24 1250A	- Tehnička dokumentacija - Izrada prototipa "0" serije - Tipski atest	- Mehanička ispitivanja u laboratoriji "IRCE" (za atest)	10.000 KM
2.	MOVIS-1250A- vlastiti vakuumski prekidač VPEI 24kV	- Tehnička dokumentacija - Izrada prototipa	- Ispitivanje u laboratoriji "IRCE" (za atest)	5.400 KM
3.	MOVIS-2000A-ABB - prekidač	- Tehnička dokumentacija	- Izrada prototipa - Ispitivanje u VN lab. "IRCE" (za atest)	22.000KM
4.	SFEL -11 TK	- Dio tehničke dokumentacije	- Završiti izradu teh. dokumentacije - Izrada prototipa - Ispitivanje	Privremeno odustali od projekta
5.	MOP-A3-145/123kV kooperacija sa "Energomex" i "Energoinvest" d.d. Sarajevo	- Tehnička dokumentacija - Učinska ispitivanja	- Ispitivanje u laboratoriji "IRCE" (za atest)	20.000 KM

1. Za ovaj projekat za sada je urađena tehnička dokumentacija, izrađen prototip, završena razvojna i tipska ispitivanja, urađena nulta serija. Za projekat vakuumskog prekidača VPE-24kV-1250A-25kA ostalo je da se izvrši tipsko ispitivanje mehaničke trajnosti 10 000 operacija. Ovo ispitivanje trebalo je startovati posle izrade nulte serije, ali zbog finasijske situacije ispitivanje mehaničke trajnosti nisu obavljena. Potrebno je obezbijediti finasijska sredstva za ispitivanje mehaničke trajnosti (10.000 operacija) u VN laboratoriji „IRCE“ u svrhu dobijanja atesta.

2. Prototip MOVIS 24 kV, 1250A, 25 kA sa vlastitim prekidačem VPEI-24 je pripremljen za tipska ispitivanja (dielektrike). Potrebno je obezbijediti finasijska sredstva za ipitivanje prototipa u visokonaponskoj laboratoji „IRCE – Istočno Sarajevo“. Konstruktivna dokumentacija je završena. Na dokumentaciji će se izvršiti eventualne korekcije u pogledu blokada i prilagođenja zaštite. Zbog teške materijalne situacije aktivnosti na ovom projektu nisu se odvijale po planu.

3. Obzirom na sve veće zahtjeve tržišta za postrojenjima nazivne struje 2000A, aktivirana je i II faza projekta MOVIS 24 kV, 2000 A. Dokumentacija je završena. Nabavljen je prekidač od proizvođača „ABB“. Iz ekonomski opravdanih razloga odustalo se od izrade alata za izolacione kape. Izolacione kape su nabavljene od proizvođača „ABS Minel FEPO“. Potrebno je odrediti manje korekcije na tehničkoj dokumentaciji (odrediti pozicije za izolacione kape), pristupiti izradi prototipa i izvršiti tipska ispitivanja u visokonaponskoj laboratoriji „IRCE – Istočno Sarajevo“. Zbog teške materijalne situacije aktivnosti na ovom projektu nisu se odvijale po planu.

4. Na projektu visokonaponskog prekidača SFEL-11 TK (tropolno komandovanje) urađeno je oko 50% dokumentacije u elektronskom obliku. Zbog teške materijalne situacije aktivnosti na ovom projektu nisu se odvijale po planu i projekat je privremeno obustavljen.

5. Na projektu MOP-A3-145/123kV urađena je tehnička dokumentacija kao i tri prototipa. SFT prekidač je preuređen u prekidač s motorno-opružnim pogonom tipa SFEL razvijen u Energoinvestu uz izmjenu sklopnog elementa tip SFE u tip SFEL, nakon čega su obavljena planirana ispitivanja u Lapemu-Meksiko i Kemi-Holandija. Jedno polje je predviđeno za ispitivanja u laboratoriji IRCE-Lukavica.

Izvršena su ispitivanja u laboratorijama Lapemu-Meksiko i Kemi-Holandija. Izvještaj o rezultatima provedenih ispitivanja nisu nam dostavljeni, kao ni troškovi ispitivanja. Potrebno je pripremiti jedno polje MOP-a, koje se nalazi u RAOP-u, za termička i dielektrička ispitivanja u laboratoriji IRCE. Na ovom projektu u RAOP-u se u ovoj godini nisu provodile aktivnosti na završetku ovog projekta zbog ekonomske krize. Potrebno je od partnera na projektu preuzeti motorno-opružni pogon i obezbjediti oko 20.000 KM za ispitivanje u IRCE-u.

4. Ostvarenje plana investicija u Osnovna sredstva u 2009. godini

Planom investicija u osnovna sredstva za 2009. godinu je bilo predviđeno 991.626.- KM.

Zbog nedostatka sredstava nije bilo ulaganja u osnovna sredstva, odnosno plan nije realizovan.

Razlozi za neispunjenje plana su nedostatak posla, loša finansijska situacija u preduzeću itd., što je na kraju rezultiralo višemjesečnim štrajkom.

5. Nabavka materijala, rezervnih dijelova, opreme izvršenih usluga i dr. u periodu 01.01. – 3.12.09.

Osnovne aktivnosti Službe nabavke bile su usmjerene na blagovremenom obezbjeđenju repromaterijala, poluproizvoda, opreme, gotovih proizvoda, rez.dijelova po svakom konkretnom poslu, vršenju proizvodnih usluga kod naših kooperanata po izdatim potvrđama narudžbi i zaključenim ugovorima prodaje, kao i za sve ostale zahtjeve po potrebi „E“RAOP-a predviđene planom i to:

- Aktivnosti na realizaciji prenijetih narudžbi iz 2008 godine.
- Tekuće aktivnosti na realizaciji po zahtjevima planskih službi kako za redovnu proizvodnju tako i za održavanje opreme i složenih postrojenja.
- Aktivnosti na nabavci radnih odijela, mantila, grubozbrana, kombinezona, radnih cipela HTZ opreme i vatrogasne opreme.
- Aktivnosti na kontinuiranom održavanju aralditnog postrojenja u fabrici VMT-a.
- Aktivnosti na nabavci rezervnih dijelova za održavanje vozila i viljuškara.

- Istraživanje tržišta nabavke i anketiranje novih isporučilaca i obrada tržišta na pribavljanju ponuda, kako bi se nabavka vršila po najpovoljnijim ponudama (cijena, paritet, rok isporuke, plaćanje itd.).
- Aktivnosti na oslobađanju od plaćanja carinskih i PDV dažbina po proceduri „unutrašnje obrade“ po sistemu „uvoz radi izvoza“ kod Uprave za indirektno oporezivanje BIH – Regionalni centar Sarajevo.
- Aktivnosti na prikupljanja ponuda i slanja vakuumskih prekidača i novih razvojnih tipova mjernih transformatora KNT-a i IST-a na tipska ispitivanja kod ovlaštenih vodećih evropskih akreditovanih laboratorija i instituta.
- Aktivnosti za uspješno provođenje recertifikacione provjere sistema kvaliteta od strane TUV-a(ISO 9001-2000) opravka, kontrolisanje i baždarenje mjerne opreme i instrumenata.
- Aktivnosti na izradi kalkulacije cijena, izradi jediničnih specifikacija i tehn.normativa (kvantitativni pokazatelj ugradnje komponenti u finalni proizvod).

U periodu od 01.01-31.12.2009 g. služba nabavke je primila 493 zahtjeva za nabavku i plasirala 179 narudžbi isporučiocima, uz prethodnu obradu svih zahtjeva za ponudu

U proteklom periodu realizovana je nabavka roba u vrijednosti KM 1.251.726- što je u poređenju sa 2008. godinom, index ostvarenja 65.94, a u odnosu na plan za 2009 godine, index izvršenja je 56.40. Neke od poteškoća koje su pratile minuli period i znatno su otežavale efikasniji rad Službe nabavke, sa prijedlogom poboljšanja:

1. Planiranje nabavki (skladišni minimum) da planske službe, prema proizvodnom asortimanu, te planovima redovnih i vanrednih servisa opreme odrede skladišni minimum „STOK“ za strateške materijale „A“ stavke i rezervne dijelove čime bi se skratili rokovi pri nuđenju i realizaciji, a smanjili troškovi „usitnjenih“ nabavki.
Evidentni problemi su sa odlivcima, kontaktima, obojenom metalurgijom, elektromotorima, reduktorima, presostatima i dr.
2. Tehnička priprema (alternativna rješenja i tehnička dokumentacija).
  - 2.1. Da tehničke pripreme, gdje je god moguće predlažu alternativna rješenja posebno kod uslovno zastarjelih“ tehnologija, realno prevaziđenih za današnje uslove, tj. alternative po kvalitetima materijala, tipovima proizvoda i mogućim proizvođačima.
  - 2.2. Da crteži (tehnički zahtjevi) koji se iz proceduralnih razloga pribavljanja ponuda upućuju eksterno, budu formatizovani na A-4 format sa svim bitnim elementima uključujući važeće standarde, propise, te uslove kontrolisanja i ispitivanja, kako zbog efikasnije komunikacije tako i zbog eliminisanja mogućih nejasnoća kod ugovaranja i isporuka. Takođe ubuduće sve tehničke zahtjeve i crteže prevoditi na engleski jezik(imati varijante na srpskom engleskom jeziku).
  - 2.3. Da tehničke pripreme i Služba razvoja „prečiste“ jedinične specifikacije gotovih proizvoda – gdje će biti unešene bitne osnovne oznake, standardi, dimenzije, tipovi proizvoda, kao i rekapitulacija osnovnih repromaterijala radi korektnijeg pristupa kod kalakulacije proizvoda. Mišljenja smo da bi trebala biti Grupa za kalkulacije proizvoda i da se uradi „program“ za praćenje roba preko šifri od skladišta do finansijske službe.
  - 2.4. Da se u fabrikaciji prati „tehnološki“red pri transportu i manipulaciji poluproizvoda adekvatnim pakovanjem i odgovarajućom zaštitom, posebno za pozicije koje se otpremaju u kooperaciju (površinska zaštita).
  - 2.5. Da se prilikom poručivanja odlivaka/otkivaka definiše što ide u prototipnu proizvodnju, a što u serijsku proizvodnju, gdje je neophodna intervencija i sugestija Službe razvoja.
3. Kontrola ugovorenih proizvoda – od kontrole kvaliteta Služba nabavke treba da dobije nalog-upute na koji način da se kontrolišu specifični proizvodi i procesi, te da se to jasno definiše kod ugovaranja u cilju smanjenja reklamlacija i izbjegavanja mogućih sporova.

Npr. način uzorkovanja, „prvi komad“ kod proizvođača, serijsko ispitivanje, obavezna dokumentacija i sl.

Kontrola kvaliteta preko službe razvoja, konstrukcije i tehnologije takođe treba da koriguje-odredi „listu proizvođača-isporučilaca“, posebno za strateške materijale i proizvode koji su u prethodnim periodima njihove analize bitno uticali na nivo kvaliteta naše opreme.

4. Nabavka strateških materijala.

4.1. Neophodno je blagovremeno planiranje i naručivanje optimalnih količina posebno pozicija složenih tehnoloških zahvata kao npr. odlivci, otkivci kontakti, WCu (tungsten), izolatori, namjenski sklopovi reduktora, elektromotori, signalne sklopke, presostati, sigurnosni ventili, membrane, manodenzostati, mumetal, EPM-pogoni, kondenzatorski paketi (djelitelji), pozicije „teških opruga“ i sl.

4.2. Takođe je zbog dugih rokova isporuke i usitnjenih isporuka neophodno planirati kapacitete kod proizvođača, te voditi računa o racionalnijim nabavkama za komponente iz uvoza:

-sve vrste izolacionih materijala za fabriku MT i to: kabl papir, kondenzatorki papir,

- izokraft – papir, krep papir grafitna traka, PCu traka, Al folija, prešpan papir.

-aralditne mase, očvršćivači, boja araldita i dr.

-komponente za fabriku „ELPO“: glina, glinica, feldspat, kaolin, kvarc i dr.

-trafo-lim, lak žica, gas SF-6, trafo ulje, trafo ljepljivo.

-alumijska pločevina, cijevi, šipke i profili.

-bakarne šipke, profili, trake, limovi i cijevi.

5. Rast cijena važnijih materijala i komponenti na svetskom tržištu.

Napominjemo da je u prošloj godini kao i tokom cijele 2009. godine došlo do značajnog povećanja cijena na svjetskom tržištu naših neophodnih komponenti i repromaterijala u procesu proizvodnje i to:

-Kabl papir, izokraft, prešpan papir 10-15% zavisno od naručene količine, načina transporta, troškova osiguranja pošiljke i dr.

-Grafitna traka, PCu traka, Al folija 5-15%

-Aralditne mase, učvršćivači, katalizatori, boje araldita 10-15%

-Gline, glinice, kaolina, feldspata, kvarca 3-10%

-Trafo-lim 10-15%

-Lak žica 10-15%

-Gas SF-6 10%

-Alumijske pločevine, cijevi, šipke, profili(berzanska roba).....cca 10-15%

-Bakarne šipke, profili, trake, limovi, cijevi (berzanska roba).....cca 15-20%

Posebno su visoke cijene transporta glina koje se ugovaraju za isporuku iz USA, a transport je pomorski u kontejnerima.

Uprkos svim navedenim i dr. teškoćama, uglavnom se uspijevalo uz neznatna zakašnjenja udovoljiti zahtjevima proizvodnje i prodaje.

Služba nabavke je u proteklom periodu proširila spisak isporučilaca na domaćem i ino-tržištu, te se realizacija nabavki izvršila sa direktnim proizvođačima bez angažovanja posrednika, kako bi znatno smanjili troškove nabavke kroz plaćanje posredničkih provizija.

Slijedi izvještaj nabavke za period 01.01.-31.12.09.godine (Tabelarni dio – prilog)

IZVJEŠTAJ NABAVKE ZA 2009. GODINU

(u KM)

RB	Fabrika	Ostvareno u prethodnoj 2008.g.	Planirano u 2009. god.	Ostvareno u 2009. god.	Index %	
					5:3	5:4
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.	VNP					
2.	SNP					
3.	TTS					
	Σ (1-3)	372.247	518.708	292.206	78.50	56.33
4.	MT	631.111	833.858	329.283	52.18	39.49
5.	ELPO	31.623	36.612	37.904	119.862	103.53
	Σ (4-5)	662.734	870.470	367.187	55.40	42.18
6.	ODRŽAV.I OSTALO	110.000	200.000	42.745	38.86	21.37
7.	ENERGENTI	514.225	580.560	497.848	96.82	85.75
8.	KOMERCIJ. SEKTOR	239.077	49.481	51.740	21.64	104.57
	S V E G A:	1.898.283	2.219.219	1.251.726	65.94	56.40

6. Izvještaj o ostvarenoj proizvodnji u 2009. godini

6.1. Fabrika mašinske obrade i zaštite metala

U ovoj fabrici u toku 2009. godine urađeni su poslovi i aktivnosti koji su definisani lansiranim radnim nalogima, a za odgovarajuće potvrde narudžbi.

Osim proizvodnje iz okvira proizvodnog programa preduzeća, rađeni su i radni nalozi za eksterne naručioce.

Rađeno je na izradi pristroja i dijelova oštećenih mašina i postrojenja, a sve za potrebe pojedinih fabrika.

Služba održavanje i energetika otklanjala je sve kvarove i nedostatke na mašinama i postrojenjima koji su se javljali u pojedinim fabrikama. Obezbeđene su potrebne količine toplotne energije za proizvodni proces fabrika, kao i potrebne količine komprimiranog zraka.

U 2009. godini u ovoj fabrici došlo je do smanjenja broja zaposlenih za oko 15 %.

PREGLED URAĐENIH PN-ova U TOKU 2009. GODINE

R.B.	PN	Proizvod
1.	5052	Dijelovi izolatora
2.	5054	Dijelovi izolatora
3.	5033	Dijelovi za Jugotrade
4.	5005	UH 11-15
5.	4989	Energetski trafo
6.	5005	IST-123-2T
7.	5042	EMOP-3
8.	5033	UH 11-15
9.	5059	IST-123-2
10.	5062	HG 4/8
11.	5066	Rezervna oprema
12.	5062	Rastavljač
13.	5005	KNT-123
14.	5046	BNR-4M
15.	5057	TPE 11C
16.	5066	HG
17.	5071	HG
18.	5072	HG
19.	5062	HG
20.	5067	UH 11-15
21.	5059	UH 11-15
22.	5069	NTU-12
23.	5067	IST-123-2T
24.	5086	NTU-12
25.	5083	NTU-38
26.	5084	NTU-38
27.	5033	Jugotrade
28.	5075	HG 4/7
29.	5078	TPE-11C
30.	5069	UH 11-15
31.	5088	UH 9-15
32.	5098	Izolatori
33.	5094	CTR-38
34.	5059	UH 11-15
35.	5059	IST-245
36.	5089	HPGE 7S/10
37.	5069	TS 10/0,4
38.	5059	KNT-123
39.	5119	IST-123-2
40.	5112	Izolator
41.	5005/1	KNT-123
42.	5104	Rezervna oprema
43.	5106	Rezervna oprema
44.	5125	PST-4D
45.	5120	Izolator

46.	5069	BTS-R
47.	5117	BTS-R
48.	5116	TPE-11C
49.	5121	KNT-123
50.	5130	HG 4a/8C
51.	5122	Izolator
52.	5129	NTU-38
53.	5101	BTS-R
54.	5124	STS-24
55.	5129	IST-420
56.	5131	IST-123-25
57.	5130	Izolator
58.	5128	KNT-123
59.	Zaštita-farbanje	3500 m ²
60.	Zaštita-galvan.	135 m ²
61.	Pjeskarenje	95 m ²

6.2. Fabrika prekidača i postrojenja

Prema planu za 2009. godinu ukupno je planirana proizvodnja u vrijednosti od 1.365.019,00 KM. od toga 197.069,00 na tržištu BiH, a na stranim tržištima 1.167.950,00 KM.

Ostvarena proizvodnja u 2009 godini je 1.254.114,00 KM. što predstavlja 128% % u odnosu na 2008.godinu i 91,90 % od predviđenog plana fabrike za 2009.godinu. Pregled je dat u tabeli 1.1

Sektor	Ostvareno u 2008 god.(KM)	Planirano u 2009 god.(KM)	Ostvareno u 2009god. (KM)	Indeks 3:1	Indeks 3:2
F.P.P	1	2	3	4	5
	979.596,00	1.365.019,00	1.254.114,00	128 %	91,90 %

Razlog za nepotpuno ostvarenje godišnjeg plana leži u činjenici da nije bilo dovoljno ugovorenih poslova, kako na domaćem tako i na stranom tržištu. Sve ugovorene poslove smo uspješno realizovali, uprkos činjenici da je bilo kašnjenja u nabavci opreme, kao i izradi mašinskih djelova u fabrikaciji za realizaciju poslova.

Realizovani PN-ovi u 2009g. su:

Januar	Vrijednost KM	Februar	Vrijednost KM	Mart	Vrijednost KM
7012 5022 7031 5058	73.372,00 390,00	7031 5025 7012 5048 7012 5061 7012 5064	500,00 2.490,00 200,00 1.200,00 4.390,00	7031 5064 7031 5042	18.497,00 54.069,00
	73.762,00				72.566,00
April	Vrijednost KM	Maj	Vrijednost KM	Juni	Vrijednost KM
7031 9087 7031 5079	2.318,00 400,00	7012 5071 7005 5062 7012 5062 7012 5074 7012 5080 7012 5080 Ugovor	4.339,00 14.894,00 5.828,00 28.268,00 8.801,00 4.948,00 684.540,00 751.618,00	7012 5075 7005 5076 7031 5077 7012 5063 7005 5066 7031 5085 7012 5085 7005 5069 7031 5089 7031 5090 7031 5046 7031 5092 7012 5072 7012 5072 7031 5093 7031 9088	6.858,00 6.300,00 2.475,00 2.853,00 4.522,00 373,00 3.780,00 75.536,00 6.088,00 600,00 300,00 48,00 15.200,00 840,00 3.342,00 2.507,00 131.622,00
	2.718,00				
Juli	Vrijednost KM	Avgust	Vrijednost KM	Septembar	Vrijednost KM
7031 5095 7012 5048 7005 5087 7031 9081 7031 5033 7031 5084	3.429,00 5.810,00 5.970,00 1.259,00 77.218,00 587,00 94.273,00			7031 5104	7.706,00
			0		7.706,00

Oktoбар	Vrijednost KM	Novemбар	Vrijednost KM	Decemбар	Vrijednost KM
7031 5113	219,00	7031 5104	19.974,00	7012 5107	2.390,00
7031 5115	552,00	7005 5104	9.836,00	7005 5126	1.467,00
7012 5108	3.510,00			7005 5101	25.830,00
7012 5106	1.821,00			7005 5101	49.860,00
	6.102,00		29.810,00		
					79.547,00

Za poboljšanje stanja u fabrici prekidača i postrojenja potrebno je obezbjediti:

- Ubrzan razvoj novih proizvoda i poboljšanje postojećih prema potrebama tržišta
- Dovoljan broj ugovorenih poslova prema godišnjem planu
- Blagovremena nabavka materijala i opreme
- Blagovremena izrada dijelova u fabricaciji
- Popuna radnih mjesta stručnim kadrovima u svim sektorima :
  - elektro inženjer (2)
  - mašinski inženjer (2)
  - elektro monter (3)
  - monter –bravar (5)
  - livac (1)
  - tokar (1)
  - skladištar (3)

6.3. Izvještaj o poslovanju fabrike mjernih transformatora u 2009. godini

Planom realizacije proizvoda i usluga u 2009. godini bilo je predviđeno da se ostvari:

- proizvodnja MT-a ..... 7.200.000 KM

Rebalansom plana u junu 2009. godine predviđeno je da se ostvari:

- proizvodnja MT-a ..... 2.194.363 KM

- ostvareno je ..... 717.907 KM

što predstavlja 32,7%

Razlozi ovako niskog ostvarenja planu su:

- nedovoljan obim prodatosti
- nedostatak obrtnih sredstava za proizvodnju
- štrajkovi u RAOP-u

Od većih poslova u 2009. godini realizovani su:

- P.N. 5033 JUGOTRADE Beograd	51.016 KM
- P.N. 5067 JUGOTRADE Beograd	23.529 KM
- P.N. 5067 JUGOTRADE Beograd	46.411 KM
- P.N. 5083 INELEX Sarajevo	19.020 KM
- P.N. 5057 ELEKTROVOJVODINA N.Sad	41.088 KM
- P.N. 5059 ABS-MINEL	137.299 KM
- P.N. 5119 JUGOTRADE Beograd (EMS I)	169.336 KM
- P.N. 5119 JUGOTRADE Beograd (EMS I)	68.845 KM

Treba napomenuti da su ovi poslovi urađeni za vrijeme trajanja štrajka u izuzetno teškim okolnostima. Strateški materijali koji se koriste u proizvodnji naručivani su od renomiranih svjetskih proizvođača jer je to jedan od uslova za postizanje kvaliteta.

Zbog velikog poremećaja u poslovanju nisu mogla biti ostvarena ni planirana ulaganja u objekte i osnovna sredstva, tako da su ona još više raubovana i predstavljaju limitirajuće faktore za rad u 2010. godini.

Transportna sredstva u fabrici su u očajnom stanju i predstavljaju veliki problem u radu. Uslovi rada u proizvodnji, naročito u I i IV kvartalu zbog hladnoće bili su nemogući. I pored toga postignut je visok nivo kvaliteta i uz manje dorade svi proizvodi su isporučeni kupcima. Najveći problemi su:

- ulaz dizel viljuškara u pogon koji izduvnim gasovima nedopustivo zagađuje izolacione materijale, namotane aktivne dijelove i gotove proizvode
- velika hladnoća koja izaziva ogromna naprezanja materijala (termošokove) naročito araldita
- prašina kao i ostale nečistoće kao što su mašine i dijelovi iz fabrikacije, materijali iz skladišta
- prokišnjavanje krova iznad komore za impregnaciju gdje voda pada u komoru u zalivene transformatore tako da se često moralo mijenjati ulje u njima u vrijeme kada nema kiše niti otapanja snijega na krovu

Na isporučenim transformatorima praktično da nije bilo reklamacija u predhodnom periodu.

Izuzetak je curenje ulja na prirubnicama na 3 kom. IST-123-2 za H.E. ZVORNIK tako da su transformatori vraćeni u fabriku i na njima izvršena zamjena izolatora o trošku fabrike. Ostala je nerješena reklamacija za IST-420 iz Crne Gore jer je isto tako procurilo ulje na prirubnici, pa je neophodno u ovoj godini dovući transformator u fabriku i izvršiti zamjenu izolatora na teret fabrike što će predstavljati dosta veliki trošak.

U prethodnom periodu fabriku je po raznim osnovama napustio veliki broj radnika raznih profila.

Otišla su tri rukovodioca tehničke pripreme, više od deset obučanih diplomiranih inženjera i više od trideset proizvodnih radnika sa dugogodišnjim stažom.

Na dužem bolovanju prosječno se nalazilo deset radnika, tako da je fabrika onesposobljena za veći obim posla. Iz tih razloga u narednoj godini biće potrebno angažovati iskusne penzionisane radnike i primiti oko 20 (dvadeset) novih radnika da bi se na vrijeme obučili. Najteža situacija je u organizacionoj jedinici sušenja i impregnacije, gdje je praktično nemoguće organizovati proces rada u četverbrigadnom sistemu i normalno raditi u toku radnog vremena jer trenutno nedostaju 4 (četiri) montera.

Daleko najveći problem su u pogonu suvih mjernih transformatora, izolatora i izolacionih dijelova, gdje je u postojećim uslovima rada nemoguće postići traženi kvalitet na većini starih konstrukcija.

Krajem godine je formirana tehnička priprema sa vrlo mladim kadrom koja treba da ponese ogroman teret u narednom periodu.

Po nalogu direktora krajem godijne dat je spisak radnika službe razvoja koja će raditi za fabriku mjernih transformatora na čijem je čelu rukovodilac koji se u RAOP-u bavi transformatorima praktično neprekidno od 1973. godine. Jedan od veoma važnih uslova za zalaganje radnika na radu je osjećanje da su pravilno i pravedno nagrađeni prema poslovima koje obavljaju, zalaganju koje ulažu i rezultatima koje postižu, o čemu u RAOP-u što se tiče proizvodnje, nikada nije vođeno računa u periodu od 1996.godine do danas što je itekako demotivisalo zaposlene u proizvodnji.

6.4. Izvještaj o poslovanju fabrike ELPO za 2009. godinu

Fabrika elektrotehničkog porcelana u 2009. godini izvršila je sve postavljene zadatke, a mogla je daleko više da nije tokom godine bilo svima dobro poznatih događaja i da je bilo više ugovorenih poslova.

Proizvedeno je ukupno 17,664 t ispravnog porcelana u 4 komorne peći zapremine 27 m³ (manja peć) sa prosječnim škartom od 3,08%.

Na tržištu BiH (PN-ovi direktno ELPO-u) ostvareno je 54.613 KM, a interno za potrebe RAOP-a (broj isporučenih izolatora x tež./kg x cijena 7 KM/kg) ostvareno je 58.275 KM.

Pored redovne proizvodnje jedan broj radnika bio je angažovan na uređenju prostora u i van proizvodne hale.

INVESTICIJE

Plan investicije za 2010. godinu sadržan je u ukupnom planu investicija RAOP-a.

KADROVI

Tokom 2009. godine nije primljen nijedan radnik, a iz evidencije je skinuto 7 radnika i to:

- jedan VSS diplomirani inženjer tehnologije
- jedan VSS diplomirani inženjer mašinstva
- četiri KV radnika (tri napustila preduzeće, a jedan radnik prešao u drugi sektor)
- jedan NK otišao u penziju.

Stanje zaposlenih u ELPO-u na dan 31.12.2009. godine ukupno 19 radnika.

PLAN KADROVA ZA 2010.g.

U prvom kvartalu je potrebno primiti:

- šest KV radnika metalske struke
- jedan KV elektroničar
- dva NK radnika
- jednog mašinskog inženjera

U drugom kvartalu je potrebno primiti:

- jednog mašinskog inženjera
- dva mašinska tehničara (obuka na pećima)

Ukupno je potrebno primiti 12 radnika.

7. Izvještaj o poslovanju sektora Kvaliteta za 2009. godinu

Realizacija planskih ciljeva za 2009g.

Ciljevi iz plana unapređenja Q

- (a) Uspješno je sprovedena resertifikacija sistem kvaliteta po ISO 9001:2008,
- (b) Realizacija programa unapređenja kvaliteta iznosila je oko 60% od planiranih zadataka.
- (c) Održano je (6) sjednica Odbora za Kvalitet,

Prisutni su slijedeći problemi u:

- (a) nedovoljnoj primjeni SPC tehnike kvaliteta,
- (b) nivou osposobljenosti zaposlenih iz oblasti kvaliteta i
- (c) u brzini i obimu završavanja mjerne i kontrolne opreme,

Organizacija sektora kvaliteta

Služba upravljanja Kvalitetom

Organizacija Službe upravljanja kvalitetom formalno zadovoljava potrebe E-RAOPa. Nedostaju kadrovi sa specijalističkim znanjima iz oblasti menadžmenta kvalitetom, (SPC tehnike, alati kvaliteta, pouzdanosti tehničkih sistema).

Služba kontrolisanja i ispitivanja

Trenutno je u sektoru zaposleno 27 radnika. Zbog povećanog odliva osoblja do izvjesne mjere smanjen je kvalitet procesa kontrolisanja. Nivo kompetentnosti kontrolora u mašinskoj kontroli nije na nivou potreba.

Stanje resursa u sektoru

Kadrovski resursi (kompetentnost, brojnost)

Na dan 24.02.2010g u sektoru kvaliteta bilo je zaposleno 27 radnika. Struktura po organizacionim data je tabelarno :

	Organizaciona cijelina	Br. Kontrolora
	Ulazna kontrola	0
	Mašinska kontrola	5
	Farbara	1
	Galvanizacija	0
	Završna kontrola VMT	
	- laboratorija	3
	- Kontrola namotaja	1
	- Kontrola kond. paketa	0
	- dimenzionalna kontrola	0
	Završna kontrola SMT	
	- Laboratorija	2
	- kontrola procesa u aral.	0
	- dimenzionalna kontrola	0
	- kontrola namotaja	1 samokontrolor
	ELPO	1
	Završna kontrola VMT	6 kontrolora

	Završna kontrola VNP	1 kontrolora
	Završna kontrola SNP	0 kontrolor
	Završna kontrola TTS	1 kontrolor
	Obezbjeđenje kvaliteta	1 inž., 2 the.
	Rukovodioci	0
	Tehnička arhiva, biblioteka	2 arhivara
	AOP	1
	Priliv/odliv zaposlenih	1/6

Starosna dob izuzev odeljenju mašinske kontrole je zadovoljavajuća.

Služba obezbjeđenja kvaliteta raspolaže jednim inž. kvaliteta, jednim elektro teh. na mjestu inž. obezbjeđenja kvaliteta, i jednim hem. tehničarem na mjestu referenta obezbjeđenja kvaliteta

Struktura, kompetentnost i broj kontrolora u organizacionim cijelinama gdje je uspostavljena ne odgovara složenosti zadataka koji se stavljaju pred nju. Socijalni uticaji (zdrastvena situacija, starosna struktura i td.) značajno utiču na sposobnost službe. Obim zaposlenosti varira od službe do službe u zavisnosti od zaposlenosti pojedinih fabrika.

Materijalni resursi (mjerna i kontrolna oprema, radni ambijent, akreditovanost laboratorija)

Materijalni resursi (radni prostor, inventar i mjerno kontrolna oprema) u ulaznoj kontroli, mašinskoj kontroli i kontroli površinske zaštite su nezadovoljavajući. Radni ambijent je bez grijanja, klimatizacije i slabo osvijetljen. Inventar (stolice, stolovi, ormarići) istrošen ili devastiran. Mjerno kontrolna oprema zastarjela i neadekvatna po mjernom opsegu i nedovoljna po brojnosti. Dio opreme višeg tehnološkog nivoa (mjerni centar) nije u upotrebi zbog nepostojanja kompetentnog osoblja.

Kvalitet ključnih procesa, proizvoda i usluga

Procesa (Razvoja, Marketing i prodaja, Nabavka, Proizvodnja, Kontrolisanje i ispitivanje, servis)

Na bazi nadzorne provjere izvedene od strane sertifikacionog tijela i tekućeg uvida u stanje sistema kvaliteta formirana je ocjena o upravljanju ključnim poslovnim procesima (po ISO 9001) i ona je pozitivna. Nezavisno od te procjene konstatcija PRK je da se procesi ne odvijaju dovoljno efikasno.

Kvalitet proizvoda (komponenti, gotovih proizvoda)

Pojava nezadovoljavajućeg kvalitetaje u izvjesnom stepenu prisutna i dalje. Uzrok je nedosljedna primjena, tehnoloških postupaka u izradi, neprecizne tehnologije, propusti u fazi projektovanja i konstruisanja, nabavci proizvoda lošijeg kvaliteta, propustima kontrolora, neprecizno planiranim aktivnostima i uskim grlima u procesima proizvodnje, problema u radnoj disciplini, teškom ambijentu rada, dijelom i zbog zastarijele mjerne opreme, nedovoljne osposobljenosti zaposlenih, organizacionih nekompletnosti sektora kvaliteta i td.

Tehnološka i radna disciplina

Tehnološka disciplina u sektoru je na nivou potreba. Radna disciplina može se smatrati zadovoljavajuća.

8. Radna snaga – zaposlenost i zapošljavanje

Radna snaga – zaposlenost i zapošljavanje

Na dan 31.12.2009. godine Društvo je zapošljavalo ukupno 303 radnika, a što prema kvalifikacionoj strukturi:

Tabela 1.

Stručna sprema	Broj zaposlenih na dan 31.12.2008.g.	Broj zaposlenih na dan 31.12.2009.g.
DR	-	-
MR	1	1
VSS	47	34
VS	12	9
SSS	115	84
NS	6	6
VK	33	28
KV	145	114
PK	11	8
NK	24	19
Ukupno:	394	303

U periodu I-XII 2009. jgodine preduzeće je napustilo 99 radnika po raznim osnovama:

Tabela 2.

Stv.str.sprema	Ukupno	Spor.prestanak	Penzija	Otkaz	Ostalo
VSS	24	22	1	1	
VS	4	2	2		
SSS	23	14	8	1	
VK	6	2	4		
KV	32	18	12	1	1
PK	1		1		
NS	1		1		
NK	8	1	7		
	99	59	36	3	1

U istom izvještajnom periodu preduzeće je zaključilo Ugovor o radu sa 9 radnika različite kvalifikacione strukture VSS-4; VS-1; SSS-3; KV-1;

U preduzeću imamo zaposlena 2 radnika koji se vode kao neraspoređeni, jer s obzirom na njihovu preostalu radnu sposobnost utvrđenu od strane prvostepene invalidske komisije, u preduzeću ne postoji radno mjesto na koje bi se mogli rasporediti. Takođe, dvojica radnika su obrađeni za ocjenu radne sposobnosti i čekaju na poziv od Komisije za ocjenu radne sposobnosti radi utvrđivanja invalidnosti – preostale radne sposobnosti.

Društvo u 2009. godini zbog teške finansijske situacije nije raspisivalo konkurs za dodjelu stiipendija na fakultetu. U ovom izvještajnom periodu po osnovu Ugovora o stipendiranju 1 (jedan) stipendista je zaključio ugovor o radu.

Zbog teške finansijske situacije preduzeće nije upućivalo radnike na polaganje stručnih ispita za dobijanje licence. U cilju zadržavanja licence, kao uslova za učestovanje na tenderima u narednom periodu za ovaj vid obrazovanja radnika moramo izdvojiti sredstva.

U 2009. godini preduzeće nije izdalo ni jedan broj lista „Bilten“.

S obzirom da je jedan broj članova redakcijskog kolegija napustio preduzeće to bi trebalo formirati novi redakcijski kolegijum.

9. Ekonomsko finansijski pokazatelji poslovanja

9.1. Troškovi poslovanja – rashodi

U 2009. godini ostvareni su ukupni troškovi poslovanja u iznosu od 6.643.501.- KM. Najveći pojedinačni trošak predstavlja obračunata amortizacija u iznosu od 2.532.524.- KM ili 38,23% ukupnih troškova. Amortizacija se obračunava linearno po minimalnim zakonskim stopama. Taj metod obračuna amortizacije izabrali smo još prije rata i stalno ga slijedimo što je u saglasnosti sa međunarodnim računovodstvenim standardima. Drugi po veličini je trošak neto zarada i ona iznosi 1.569.889.- KM ili 23,63% svih ostvarenih troškova. Ovo su neto zarade za 9 (devet) mjeseci pošto Sporazumom između sindikata i rukovodstva ne plaćaju se 3 (tri) neto plate za mjesec kad se štrajkovalo. Porezi i doprinosi na plate iznose 986.934.- KM i oni su obračunati za sve mjesec zbog povezivanja radnog staža. Troškovi naknada (dnevnice, putni troškovi i prevoz na posao) ostvareni su sa 79% u odnosu na plan ali su četvrti trošak po veličini. Na petom mjestu su troškovi OBROKA na poslu i oni iznose 249.202.- KM ili 20.767.- KM mjesečno što iznosi 2,83 KM dnevno po zaposlenom. Na 6 (šestom) mjestu su troškovi energije u iznosu od 226.970.- KM ili 3,42% ostvarenih troškova itd. Zbog vrlo male realizacije proizvoda i usluga fiksni troškovi su ostvareni blizu planiranih ali su direktni troškovi sasvim mali jer su proporcionalni ostvarenoj realizaciji koja je preniska.

U narednoj tabeli dati su svi troškovi koji su upoređeni sa ostvarenjem u 2008. godini i planiranim u 2009. godini kao i učešće pojedinih troškova u ukupnim troškovima

(u KM)

R. Br.	Naziv troškova - rashodi	Ostvareno 2008.g.	Plan za 2009.g.	Ostvareno 2009.g.	Index %		Procentat %
					5:3	5:4	Učeš.pojed. trošk.u ukup.
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Nabavna vrij.e.prod. robe	495.335.-	-	-	-	-	-
2.	Utrošeni mater.za proizvodnju	1.925.218.-	1.438.700.-	162.628.-	0,08	0,11	2,45
3.	Utrošeni rezervni dijelovi	121.097.-	100.000.-	233.-	0,02	0,02	-
4.	Utrošeni alat i sitan inventar	16.688.-	16.000.-	-	-	-	-
5.	Utrošena energija	406.409.-	415.000.-	226.970.-	0,56	0,55	3,42
	- Električna energija	163.153.-	180.000.-	133.550.-	0,82	0,74	2,01
	- Zemni gas	207.903.-	200.000.-	82.059.-	0,39	0,41	1,24
	- Gorivo i mazivo	35.353.-	35.000.-	11.360.-	0,32	0,32	0,17
6.	Troškovi zarade – neto	2.239.482.-	2.147.000.-	1.569.889.-	0,70	0,73	23,63
7.	Porez na plate	167.676.-	244.000.-	204.546.-	1,21	0,83	3,08
8.	Doprinosi fondovima	940.582.-	927.000.-	782.388.-	0,83	0,84	11,78
9.	Otpremnine u penziju	23.101.-	25.000.-	7.358.-	0,32	0,29	0,11
10.	Ostala lična primanja	-	-	16.700.-	-	-	-
11.	Pomoć raznim socij. gr.	6.440.-	6.500.-	6.491.-	1,00	0,99	0,10
12.	Plate po tužbama radnika	-	-	-	-	-	-
13.	Troškovi proizv.usluga	63.527.-	60.000.-	15.776.-	0,25	0,26	0,24
14.	Troškovi transp.usluga	125.880.-	120.000.-	58.872.-	0,47	0,49	0,89
	- Troškovi dopreme i otpr.robe	71.036.-	70.000.-	21.013.-	0,30	0,30	0,32
	- Troškovi PTT usluga	54.844.-	50.000.-	37.858.-	0,69	0,76	0,57
15.	Troškovi usluga održavanja OS	36.249.-	40.000.-	7.249.-	0,20	0,18	0,11
16.	Troškovi zakupnina	29.350.-	25.000.-	17.771.-	0,61	0,71	0,27
17.	Troškovi sajмова	8.079.-	10.000.-	-	-	-	-

18.	Troškovi reklame	3.892.-	5.000.-	300.-	0,08	0,06	-
19.	Troškovi ostalih usluga	104.303.-	120.000.-	108.894.-	1,04	0,91	1,64
	- Troškovi za razvojna ulag.	10.170.-	20.000.-	731.-	0,07	0,04	-
	- Troškovi komun.usluga	94.133.-	100.000.-	108.163.-	1,15	1,08	1,63
20.	Amortizacija	2.612.020.-	1.800.000.-	2.532.524.-	0,97	1,41	38,23
21.	Troškovi naknada	705.320.-	524.000.-	418.562.-	0,59	0,79	6,29
	- Dnevnice za službeni put	44.342.-	45.000.-	23.524.-	0,53	0,52	0,36
	- Smještaj na služb.putu	32.858.-	32.000.-	18.218.-	0,55	0,57	0,27
	- Prevoz na posao i sa posla	279.984.-	175.000.-	112.469.-	0,40	0,64	1,70
	- Upotreba vlastitog automobila	1.413.-	-	1.271.-	0,90	-	0,02
	- Naknada troškova ishrane	308.933.-	252.000.-	249.202.-	0,81	0,90	3,76
	- Rad po ugovoru o radu	37.790.-	20.000.-	13.877.-	0,36	0,59	0,21
22.	Troškovi neproizv.usluga	223.780.-	114.500.-	124.216.-	0,55	1,08	1,87
	- Zdravstvene usluge	5.518.-	5.500.-	393.-	0,07	0,07	-
	- Troškovi struč.obrazovanja	9.394.-	9.000.-	3.822.-	0,38	0,39	0,06
	- Ostale neproizvodne usluge	155.226.-	150.000.-	100.170.-	0,65	0,67	1,51
	- Špediterske usluge	53.642.-	50.000.-	19.832.-	0,37	0,40	0,30
23.	Troškovi reprezentacije	21.936.-	20.000.-	8.494.-	0,39	0,40	0,13
24.	Premije osiguranja	81.974.-	75.000.-	75.921.-	0,93	1,01	1,15
25.	Troškovi platnog prometa	40.537.-	40.000.-	10.187.-	0,25	0,25	0,15
26.	Članarine komor. i udruž.	8.143.-	8.000.-	1.035.-	0,13	0,13	0,02
27.	Troškovi poreza i carine	89.095.-	54.000.-	30.362.-	0,34	0,56	0,46
28.	Ostali nematerijalni troškovi	19.985.-	10.000.-	11.504.-	0,58	1,15	0,17
29.	Finansijski rashodi (kamate)	60.549.-	60.000.-	96.902.-	1,60	1,61	1,46
30.	Vanredni rashodi	64.132.-	20.000.-	147.727.-	2,30	7,38	2,22
	U k u p n o:	10.640.779.-	8.424.700.-	6.643.501.-	-	-	100 %

9.2. Ukupan prihod, finansijski rezultat i likvidnost

U 2009. godini ostvaren je Ukupan prihod u iznosu od 3.297.392.- KM ili 84% planiranog ukupnog prihoda.

Međutim struktura Ukupnog prihoda je vrlo nepovoljna jer prihod od prodaje proizvoda i usluga ostvaren svega u iznosu od 1.362.985.- KM ili svega 41,34% Ukupnog prihoda. Po osnovu donacija i subvencija ostvaren je prihod od 1.730.000.- KM i ostalo od zakupnina izdatog poslovnog prostora i dr. Veoma nizak nivo ostvarenog prihoda po osnovu realizacije proizvoda i usluga uslovljen je nedostatkom posla i dugim štrajkovima. Ovo je najmanja realizacija od 1995. godine.

U narednoj tabeli dajemo pregled Ukupnog prihoda i gubitka:

Pregled ukupnog prihoda i finansijskog rezultata

R. Br.	Elementi	Ostvareno 2008.g.	Plan za 2009.g.	Ostvareno 2009.g.	Index %	
					5:3	5:4
1	2	3	4	5	6	7
	PRIHODI:					
1.	Poslovni prihodi	3.816.463.-	3.845.942.-	3.280.205.-	86	85
	- Prihodi od prod.robe	524.763.-	3.785.942.-	-	-	-
	- Prihodi od prod.proizv.	2.728.476.-	-	1.362.985.-	50	-
	- Drugi poslovni prihodi	232.936.-	-	1.906.513.-	818	-
	- Povećanje (+) smanj. (-) zal.	330.288.-	-	10.710.-	3,24	-
2.	Finansijski prihodi	16.509.-	10.000.-	603.-	3,65	6
3.	Neposlovni i vanred.prihodi	53.583.-	50.000.-	16.581.-	31	33
	Ukupo (1 do 3)	3.886.555.-	3.905.942.-	3.297.392.-	85	84

RASHODI:						
4.	Poslovni rashodi	10.516.098.-	8.344.700.-	6.398.872.-	61	77
5.	Ostali rashodi	64.132.-	20.000.-	147.727.-	230	738
6.	Finansiski rashodi	60.549.-	60.000.-	96.902.-	160	161
	Ukupno (4 do 6)	10.640.779.-	8.424.700.-	6.643.501.-	62	79
7.	Poslovni gubitak	6.710.184.-	-	3.214.963.-	48	-
8.	Gubitak finansiranja	44.040.-	-	131.146.-	298	-
	Ukupni gubitak:	-6.754.224.-	-4.518.758.-	-3.346.109.-	49	74

9.3. Poslovna sredstva i izvori sredstava

- SREDSTVA:

Angažovana poslovna sredstva na dan 31.12.2009. godine iznose 50.794.567.- KM, a manja su od prošlogodišnjih za 2.632.011.- KM. To su vrlo velika sredstva za ovaj nivo proizvodnje.

Struktura angažovanih poslovnih sredstava je vrlo nepovoljna jer na Osnovna sredstva otpada 45.594.927.- KM ili 89,80%, a na tekuću 5.199.640.- KM ili 10,30%. Od tekućih sredstava najveće su ZALIHE čiji je iznos 4.294.407.- KM tako da na potraživanja i novčana sredstva otpada svega 905.233.- KM. Sastavni dio zaliha čine i gotovi proizvodi u iznosu od 1.153.835.- KM čija je sudbina neizvjesna jer se ne mogu prodati već više godina. Novčana sredstva su na kritičnom nivou i bez većeg kreditnog zaduženja nemože se normalno servisirati proizvodnja.

- IZVORI SREDSTAVA:

Osnovni izvor poslovnih sredstava je Osnivački kapital čija je knjigovodstvena vrijednost na dan 31.12.2009. godine iznosila 38.971.275.- KM ili 76,80% ukupnih izvora. Osnovni kapital upisani i uplaćeni iznosio je 64.335.395.- KM, a akumulirani gubitci na dan 31.12.2009. godine 25.364.120.- KM. Obezvrijeđeno je 39,42% Osnovnog kapitala i vrijeme je da se ovaj gubitak pokrije u 2010. godini.

Sljedeći izvor poslovnih sredstava su kratkoročne obaveze u iznosu od 11.823.292.- KM i čine 23,00% ukupnih izvora. Među njima najveću stavku čine primljeni avansi u iznosu od 7.548.136.- KM ili 63,84%, a ostalo su obaveze prema dobavljačima i obaveze za zarade.

U narednoj tabeli dajemo pregled imovine i izvora imovine na dan 31.12.2009. godine

R. B.	POSLOVNA SREDSTVA			R. B.	IZVORI POSL. SREDSTAVA		
	N a z i v	vrijednost	%		N a z i v	vrijednost	%
1	2	3	4	5	6	7	8
A)	Stalna imovina	45.594.927	89,80	A)	Kapital	38.971.275	76,80
1.	Nemater.ulaganja	963.285	1,90		- Osnovni kap.	64.335.395	
2.	Osnovna sredstva	44.195.196	87,00		- Gubitak akumul.	25.364.120	
	- zemljište	1.699.679	3,40				
	- Građevinski objek.	42.275.541	83,30				
	. Nabav.vrijednost	106.589.812					
	. Ispravka vrijedn.	64.314.271		B)	Dugoročne obav.		
	- Oprema	219.976	0,50		- Obav.koje se m.k		
	. Nabav.vrijednost	136.336.401			- Dugoročni kredit		
	. Ispravka vrijedn.	136.116.425					
	. Osnovn.sred.u prip.	-		C)	Kratkoročne obav.	11.823.292	23,00

3.	- Dugor.fin.plasm.	436.446	0,90		- Kratkoroč.kred.	55.555	
B)	Tekuća imovina	5.199.640	10,20		- Primljeni avansi	7.548.136	
	- Zalihe	4.294.407	8,50		- Dobavljači	1.362.450	
	. Materijal	2.209.922			-Obaveze za zar.	1.121.546	
	. Nedovršena proiz.	928.303			- Obaveze za dop.	1.660.492	
	. Gotovi proizvodi	1.153.835			- Druge obaveze	13.592	
	. Dati avansi	2.347					
	- Kratkoročna potr.	905.233	1,80	D)	Pasivna vrem.razg.	61.521	0,20
	. Kupci	436.075					
	. Druga potraživanja	10.184	0,10				
	- Gotovina	373.236	0,80				
C)	Aktivna vrem.razgr.	85.738	-				
	Ukupno poslovna aktiva:	50.794.567	100		Ukupno poslovna pasiva:	50.794.567	100

9.4. Vlasnici osnovnog (početnog) kapitala su:

Broj akcija		Procentualno učešće
- Jugotrade Beograd	41.358.664	64.286%
- Penzioni fond R.S.	6.361.194	9.888%
- PIF Jahorina Conseho Pale	3.973.511	6.176%
- Fond restitucije R.S.	3.180.597	4.944%
- PIF Aktiva invest Gradiška	1.986.756	3.088%
- PIF Bors Invest Banja Luka	1.589.404	2.470%
- PIF Invest Nova Bijeljina	794.702	1.235%
- PIF VIB Banja Luka	505.431	0.786%
- Mali akcionari (1370 fiz.lic)	4.585.136	7.127%
U k u p n o :	64.335.395	100%